

Regionalt miljøprogram for Møre og Romsdal 2013 – 2016

Innhold

1	Innleiing	2
2	Søknad, utbetaling og kontroll m.m	3
2.1	Kven kan søkje?	3
2.2	Søknadsfrist	3
2.3	Søknadsskjema	3
2.4	Vedtak, dispensasjon og klage	3
2.5	Utbetaling	3
2.6	Kontroll	4
2.7	Konsekvensar av feil opplysningar	4
2.8	Tilbakebetaling og motrekning	4
2.9	Kulturlandskapskrav	4
3	Tilskotsordningane	5
3.1	Slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap	5
3.2	Beite av lokalt verdifulle jordbrukslandskap	6
3.3	Skjøtsel av bratt areal	6
3.4	Drift av beitelag	6
3.5	Skjøtsel av slåttemark	7
3.6	Beite av kystlynghei	8
3.7	Tilrettelegging av fuglebiotopar	8
3.8	Drift av enkeltseter med mjølkeproduksjon	9
3.9	Drift av felleseter med mjølkeproduksjon	9
3.10	Drift av enkeltseter med foredling	10
3.11	Drift av felleseter med foredling	10
3.12	Skjøtsel av gravminne	10
3.13	Ingen/utsett jordarbeiding	11
3.14	Spreiing i vår/vekstsesong	11
3.15	Bruk av tilførselslangar – tillegg til 3.14	12

1 Innleiing

Møre og Romsdal har store natur- og kulturlandskapsverdiar. Landskap, biologisk mangfald og kulturminne gjev grunnlag for næringsutvikling og verdiskaping, opplevingar, helse, trivsel og kunnskap. Fortsatt aktiv landbruksdrift er ein føresetnad for skjøtsel og vedlikehald av eit attraktivt kulturlandskap.

Første utgåva av Regionalt miljøprogram (RMP) kom i 2004, og hadde ei levetid på fire år. Programmet vart revidert i 2009, for perioden fram til og med 2012. Vi går i 2013 inn i ein ny fireårsbolk, som skal vare fram til og med 2016.

Dei nasjonale og regionale miljøprogramma er etablerte for å styrke miljøarbeidet i jordbruket, og for å synleggjere jordbruket sin miljøinnsats. Norge er internasjonalt forplikta til ulike miljømål og avtalar, blant anna gjennom ulike EU-direktiv og FN-konvensjonar.

Kvart fylke har ansvaret for eigne ordningar, som er forankra i desse hovudområda:

- tiltak for å ivareta kulturlandskapet
- tiltak for å redusere forureiningar

I RMP for Møre og Romsdal for perioden 2009 – 2012 var 14 av totalt 15 ordningar forankra i tiltak for å ivareta kulturlandskapet, medan berre ei ordning var forankra i tiltak for å redusere forureiningar. Fram til no har om lag 93 % av løyvingane gått til kulturlandskapstiltak, og 7 % til tiltak for å redusere forureiningar.

Dei siste åra har det vore mykje merksemd rundt bruk og handtering av husdyrgjødsel. Gjødselhandtering er relevant i samband med avrenning og vasskvalitet, klimagassproblematikk og ressursforvaltning. Med dette som bakgrunn legg vi til rette for ei målretta satsing for å møte desse utfordringane. Nye tiltak innan gjødselhandtering fører til relativt store endringar i regelverket for RMP i Møre og Romsdal, og mange fleire av bøndene i fylket vil no vere i posisjon til å søkje om tilskot gjennom RMP enn det som har vore tilfelle tidlegare.

Der er også endringar i regelverket for tiltak under temaet Biologisk mangfald. Der er det mellom anna innført tiltak for å verne hekkeplassane til dei utryddingstruga fugleartane som hekkar på innmark. For å kunne søkje om tilskot til vern av hekkeplass, må hekkinga vere registrert av miljøvernavingdelinga hos Fylkesmannen. Når det gjeld tilskot til skjøtsel av artsrik slåttemark, som er ei vidareføring av tidlegare tiltak, er det også her innført krav om at miljøvernavingdelinga hos Fylkesmannen skal ha utarbeidd skjøtselplan for desse slåttemarkene, og at det er inngått skjøtelsavtale, for at dei no skal vere tilskottsberettiga.

Nytt for programperioden 2013-2016 er at alle tiltak skal hentast ut frå ein generell *meny* av tiltak som gjeld for heile landet. Dette er gjort for å forenkla prosess og forvaltning, og for å gjere det enklare å kunne samanlikne opplegga i dei ulike fylka.

SMIL – spesielle miljøtiltak i jordbruket – og Regionalt miljøprogram er dei viktigaste verktøya for å stimulere til «miljørett» drift. SMIL-midlane blir fordelt på kommunane frå fylkesmannen, og forvalta med utgangspunkt i lokale strategiar. Det kommunale handlingsrommet er relativt stort, men avgrensa av nasjonale føringar. Fordelinga på kommunane blir gjort med utgangspunkt i jordbruksarealet i

kommunen, talet på aktive gardsbruk og med ei skjønsmessig vurdering i høve til historisk miljøproblematikk. SMIL skal brukast komplementært og styrkande i forhold til andre miljøtiltak. SMIL kan brukast for å støtte opp om beiting, og SMIL- midlane kan brukast til miljørelaterte hydrotekniske tiltak. Regionalt miljøprogram er frå 2013 førande for fordeling av SMIL- midlar til kommunane.

2 Søknad, utbetaling og kontroll m.m

2.1 Kven kan søkje?

Føresetnaden for å kunne søkje tilskot frå dei ulike ordningane i miljøprogrammet, er at føretaket har rett på produksjonstilskot, og har miljøplan trinn 1. For tiltaket *Skjøtsel av gravminne*, er det krav om at føretaket også må ha miljøplan trinn 2. For tiltaka *Skjøtsel av slåttemarker* og *Tilrettelegging av fuglebiotopar* er det krav om at Miljøvernavdelinga hos Fylkesmannen registrerer og utarbeider skjøtselplan for tiltaket. Tilskot kan også bli gitt til beitelag godkjende av kommunen (gjeld ordninga tilskot til beitelag).

2.2 Søknadsfrist

Fristen for å søkje om tilskot frå ordningane i regionalt miljøprogram er 20. august. Det kan søkjast for dei dyra og det arealet føretaket disponerer per 31.juli. Søknadsfristen for tilskot til beitelag er 1. november. Beitelag søker om tilskot for tal dyr som kjem att frå utmarksbeite om hausten. Fylkesmannen i Møre og Romsdal har fastsett ein reduksjon i tilskotet på kr 1000 per yrkedag søknaden vert levert etter søknadsfristen. Søknader som vert levert meir enn 20 dagar etter fristen, skal avisast.

2.3 Søknadsskjema

Søknaden skal framsetjast på skjema utarbeidd av Fylkesmannen i Møre og Romsdal. Det beste er å søkje elektronisk via www.slf.dep.no eller på www.Altinn.no. Dette gjeld både for den ordinære RMP-søknaden med søknadsfrist 20. august, og søknad om tilskot til beitelag med søknadsfrist 1. november. Dei som ikkje har høve til å søkje elektronisk, kan få skjema og rettleiing frå kommunen. Det vert også lagt ut informasjon om ordningane på nettsida til fylkesmannen www.fylkesmannen.no/more-og-romsdal

2.4 Vedtak, dispensasjon og klage

Det er kommunen som fattar vedtak etter forskrift om tilskot gjennom Regionalt miljøprogram for Møre og Romsdal. Dersom eit føretak ikkje fyller vilkåra i forskrifta, kan Fylkesmannen i Møre og Romsdal i særlege tilfelle gje dispensasjon. Søknad om dispensasjon skal stilast til Fylkesmannen i Møre og Romsdal, og sendast til kommunen. Dispensasjon kan gjevast berre der det er ei mellombels årsak til at vilkåra ikkje er oppfylte. Det vert ikkje gjeve varige dispensasjonar. Vedtak fatta av kommunen, kan klagast til Fylkesmannen i Møre og Romsdal. Vedtak fatta av Fylkesmannen i Møre og Romsdal som førsteinstant, kan klagast til Statens landbruksforvaltning. Klagefristen er 3 veker etter at søker vart gjort kjend med vedtaket.

2.5 Utbetaling

Tilskotet vert utbetalt i mars/april året etter. Tilskotet vert utbetalt til det føretaket som disponerte dyra og/eller arealet per 31.juli, og som søkte. Utrekna tilskot på under kr. 500,- vert ikkje utbetalt.

Bankkontonummer må førast på søknaden. Søkjarar som skal endre bankkontonummer i samband med innlevering eller etter at søknaden er levert, må gjere endringa i Altinn.no – i eiga rutine for endring av kontonummer

2.6 Kontroll

Søkjarar pliktar å gje dei opplysningane som forvaltninga krev, og godta kontroll, dersom det blir kravd.

2.7 Konsekvensar av feil opplysningar

Dersom det blir gjeve feil opplysningar i søknaden, og dette fører til at utbetalinga blir for høg, kan tilskotet bli avkorta heilt eller delvis.

2.8 Tilbakebetaling og motrekning

For mykje utbetalt tilskot kan verte kravd tilbakebetalt eller motrekna i seinare tilskotsutbetalingar til føretaket. Krav frå offentlege styresmakter, som gjeld føretaket si jordbruksverksemd, kan motrekna. Dette kan til dømes gjelde tvangsmulkt for brot på dyrevelferdslova, husdyrkonsesjonslova eller forureiningslova. Skuldig skatt og meirverdiavgift kan motrekna. Det same gjeld ubetalte kommunale avgifter. Utlegg frå namsmannen etter tvangsfullbyrdingslova kan også motrekna i tilskotsutbetalingar frå Regionalt miljøprogram.

2.9 Kulturlandskapskrav

Føretak som tek mot tilskot gjennom Regionalt miljøprogram, kan ikkje gjere inngrep i kulturlandskapet utan at kommunen har gjeve samtykke. Normal skjøtsel av eigedomen vert ikkje rekna som inngrep.

3 Tilskotsordningane

Miljøtema Kulturlandskap

Aktivitetsområde: Regionalt prioriterte kulturlandskap

3.1 Slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap

Tiltaksklasse: Areal med spesielle verdier

Føremålet med ordninga er å stimulere til vidare drift i område med særskilt verdifullt kulturlandskap og marginalt jordbruk. Dei ulike sonene er teikna inn på kart, som finst i kommunane.

Prioriteringar i dei nasjonale registreringane av verdifulle kulturlandskap, og registreringar i Storfjordprosjektet er lagde til grunn når det er peika ut 12 viktige område som mål for denne ordninga. Dei 12 områda er avgrensa slik:

1. Grøvuvasdraget i Sunndal kommune: Alt areal som har avløp til elva Grøvu frå og med Børstølen og Oppover.
2. Eikesdalen i Nesset kommune: Alt areal frå og med gardane Vike og Hoem og oppover
3. Romsdalen i Rauma kommune: Alt areal frå Trollveggen til Oppland grense
4. Storfjordområdet:
 - a. Stordal kommune: Dyrkornvassdraget og Stordalsvassdraget ovanfor Vad bru (Nøredalen)
 - b. Stranda kommune: Heile Geirangerbygda og alle fjordvende gardar på begge sider av fjorden med Ljøen til og med Liene, vidare på austsida av fjorden frå og med Ansok til grensa mot Stordal
 - c. Norddal kommune: Alle bygdene på sørsida av fjorden frå og med Tafjorden til og med Indreeide
5. Norangsfjorden og Norangsdalen i Ørsta kommune
6. Runde, Nerlandsøya og Skorpa i Herøy kommune
7. Området ved Alnes fyr i Giske kommune
8. Tautra i Midsund kommune
9. Hustadvika i kommunane Fræna, Eide og Averøy
 - a. Fræna kommune: Budaværet og alt areal vest for Nasjonal Turistveg frå Bergset til grensa mot Eide kommune
 - b. Eide kommune: Vevangbygda og Årsbogen
 - c. Averøy kommune: Sona omfattar øyane langs Atlanterhavsvegen. Vidare vert sona avgrensa slik at den omfattar eksisterande jordbruksareal i områda nordaust for Atlanterhavsvegen, til og med Storesandøy, Hasseløyseter og området rundt Vågvatnet. Deretter går avgrensinga sørover til fylkesveg 250 (Staurnesvegen) og følgjer denne til krysset med riksveg 64. Mot sør vert området avgrensa av riksveg 64 mellom krysset med Staurnesvegen og krysset med Atlanterhavsvegen, vidare av fylkesveg 247 så langt sør som til og med Grovaneset.
10. Sørsmøla i Smøla kommune: Alle gardane frå og med gnr. 14 Kuløy, til og med gnr. 42 Skarpnes. Ordninga omfattar ikkje dei nydyrka myrane på Holmsvassmyra, Røkmymra og Jøstølmyra
11. Heile Ulla i Haram kommune, unnateke fjellet. Frå "bruvegen" på Flem og heile nordsida av Flemsøy/ Skuløy til og med nordlegaste garden på Nogva
12. Areala på Bugge i Nesset kommune; frå og med Breivika til og med Bleineset.

Det kan gjevast tilskot til slått av areal som ligg innanfor desse sonene, og som er godkjende for areal- og kulturlandskapstilskot i ordninga for produksjonstilskot. **Arealet skal haustast ved slått.**

Førebels sats:

Vilkår	Kr per dekar
Slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap innanfor soner	150

3.2 Beite av lokalt verdifulle jordbrukslandskap

Tiltaksklasse Areal med spesielle verdiar

Føremålet med ordninga, og avgrensinga av prioriterte område, er dei same som i ordninga ovanfor, tiltak 3.1. I dette tiltaket vert arealet skjotta ved beiting. Tilskotet vert tildelt etter tal dyr, men er avgrensa av ein øvre sats pr daa som tilsvarar 2,5 daa pr dyreeining.

Førebels sats:

Vilkår	Kr per dyreeining
Beite av lokalt verdifulle jordbrukslandskap innafor soner	100

1 sau/geit = 1 dyreeining, 1 mjølkeku = 5 dyreeiningar, 1 ungdyr/hest = 3 dyreeiningar

Aktivitetsområde: Oppretthalde kulturlandskapet

3.3 Skjøtsel av bratt areal

Tiltaksklasse Helling 1:5

Dei brattlendte bruka som framleis er i drift, representerer ein viktig del av kulturlandskapsverdiene i fylket. Dette gjeld både biologisk mangfald, kulturminne og landskap. Føremålet med ordninga er å sikre framleis drift på bratt jordbruksareal.

Tilskot kan gjevast til føretak som driv minimum 10 dekar fulldyrka eller overflatedyrka jord med ei helling på 1:5 eller brattare. Alt areal som fyller vilkåra, dannar grunnlag for utbetaling, også dei første 10 dekar.

Arealet skal haustast ved slått. Skjøtsel ved beiting gjev ikkje lenger grunnlag for tilskot.

Førebels sats:

Vilkår	Kr per daa
Slått av areal 1:5 eller brattare	150

3.4 Drift av beitelag

Tiltaksklasse Sau/geit/storfe

Føremålet med ordninga er å legge tilhøva til rette for best mogleg utnytting av beite i utmark, og å redusere tap av dyr på utmarksbeite gjennom organisert tilsyn, organisert sanking og andre målretta fellestiltak i beiteområda.

Tilskot kan gjevast til beitelag som er godkjende av kommunen, og som organiserer felles beitebruk i utmark for sau, geit, storfe og hest i minimum 5 veker i sommarhalvåret. Mjølkande kyr og geit, og dyr som heile beitesesongen beitar på innmark, er ikkje omfatta av ordninga.

Det kan søkjast om tilskot til drift av beitelaga gjennom Regionalt miljøprogram, og søknadsfristen er sett til 1. november. Det kan òg søkjast om tilskot til investeringar gjennom ordninga Organisert beitebruk (tidlegare SMIL). Kontakt kommunen for meir informasjon.

Tilskotet vert betalt ut etter ein fast sats per storfe og per småfe som kjem att frå beite om hausten. Sjå utbetalingsrundskriv, som vert utsendt i februar kvart år.

Godkjenning og krav til beitelag

Beitelaga skal godkjennast av kommunen. Laga må ha minst 3 medlemmar og 150 småfeiningar. 1 småfeining = 0,1 storfe = 0,1 hest = 1 sau = 1 lam = 1 geit = 1 kje.

1. Husdyrhaldet som er omfatta av beitelaget si verksemd, må drivast i samsvar med lover og forskrifter som gjeld for husdyrhald
2. Beitelaget må vere registrert i Einingsregisteret
3. Laget skal vere ope for alle brukarar som har tilgang til utmarksbeite i eit område der samarbeid kan fremje bruken av beiteområda
4. Laget skal bruke alle tilskot til laget til å fremje den organiserte beitebruken i området gjennom felles tiltak. Tilskotet kan ikkje betalast direkte ut til medlemmane i beitelaget
5. Laget skal organisere effektivt og forsvarleg tilsyn og sanking av eigne og andre sine dyr i laget sitt område, tilpassa lokale forhold. Beiteområdet skal inspiserast minst ein gong pr veke, i samsvar med «Forskrift om velferd for småfe»
6. Laget skal samarbeide med tilgrensande lag når det kan effektivisere ressursbruk og utnytting av beita. Dette gjeld særleg sanking og ettersanking.
7. Laget skal notere på fastsett skjema opplysningar om gjennomført tilsyn (dato, tilsynsrunde, unormale tilhøve i beiteområdet og tiltak som er sette i verk). Norsk Sau og Geit har utarbeidd skjema og notisbøker til dette føremålet. Fylkesmannen i Møre og Romsdal og kommunen kan be om å få lagt fram denne dokumentasjonen.
8. Laget skal sende årsrapport på fastsett skjema til kommunen

Førebelse satsar:

Vilkår	Kr per dyr
Sau, lam, ammegeit og kje som kjem att frå beite om hausten	11
Storfe og hest	20

Miljøtema Biologisk Mangfald

Aktivitetsområde: Utvalde naturtypar

3.5 Skjøtsel av slåttemark

Føremålet er å stimulere til skjøtsel av verdifulle, artsrike slåttemarker, slik at det biologiske mangfaldet og andre kvalitetar ikkje vert forringa.

Tilskot kan gjevast til føretak som skjøttar artsrike slåttemarker i samsvar med skjøtelsplan og utarbeidd av miljøvernavinga hos fylkesmannen, og det skal signerast ein skjøtselavtale. Det kan

gjevast tilskot for inntil 500 daa artsrike slåttemarkar for heile fylket. Dersom det vert søkt om tilskot til meir enn 500 daa, vil satsen pr daa bli redusert tilsvarande.

Vilkår

1. Areal som skal ha tilskot, må ligge i Naturbase, eller vere registrert og planlagt innlagt i Naturbase som slåttemark med verdi A eller B
2. Areal som ikkje eller i liten grad har vore gjødsla, skal prioriterast
3. Arealet må være i slik hevd, at dei verdiane som ligg til grunn for registreringa framleis er til stades, eller vil kome attende ved planlagt restaurering
4. Miljøvernavingdelinga hos Fylkesmannen utarbeider skjøtselsplan for tiltaket, og inngår ein skjøtselavtale med søkjaren. Avtalen må vere på plass før registreringsdato.

Førebels sats:

Vilkår	Kr per daa
Skjøtsel av artsrike slåttemarkar	1000

Aktivitetsområde Prioriterte naturverdiar

3.6 Beite av kystlynghei

Tiltaksklasse Verdifull kystlynghei

Føremålet med ordninga er å stimulere til tradisjonell skjøtsel av område med kystlynghei gjennom sauehald, der dyra tek opp ein vesentleg del av næringstrongen frå beite. Tilskotet er rekna ut etter tal dyr, med krav om minimum 10 daa kystlynghei pr sau over 1 år.

Vilkår:

1. Dyra må hente hovuddelen av fôret frå kystlynghei.
2. Produksjonen må vere godkjend av Mattilsynet

Førebels sats:

Vilkår	Kr per sau
Sauer over 1 år,	150

3.7 Tilrettelegging av fuglebiotopar

Raske endringar i måten vi driv jordbruk på, og då særleg tidlegare slåttetidspunkt, kan slå ut heile bestandar av fuglearter som hekkar i slåttemark. Åkerrikse er den arten vi kjenner til som er hardast råka av endra slåttepraksis. Den hekkar i eng, og både egg, ungar og vaksne fuglar blir øydelagde under grashaustinga. Denne arten er no kritisk truga. Andre arter som hekkar i eng, og som i dag er registrerte som trua i Møre og Romsdal, er vipe, storspove og grashoppesangar.

Eit effektivt tiltak mot utrydding av truga artar, er å setje av areal der det er registrert hekking av truga artar, slik at det ikkje blir slått før fuglane og ungane har forlate området. Tidlegaste slåttedato vert sett til 1. august. Fôret vil i slike tilfelle ikkje vere nyttbart, verken første eller andre slått, og bonden blir kompensert for fôrtapet.

Hekkeplassen skal vere registrert av miljøvernavingdelinga hos fylkesmannen. Miljøvernavingdelinga avgjer kva for artar som til ei kvar tid kvalifiserer for tilskott til vern av hekkeplass, og kor stort areal som må avsetjast til føremålet.

Tilskott kan løyvast der areal vert sett av for å verne reirplassen til truga fugleartar som hekkar på innmark. Arealet må kartfestast. **Hekkeplassen og arealet skal vere registrert og godkjende for det aktuelle året av miljøvernavingdelinga hos fylkesmannen. Arealet kan ikkje haustast før 1. august.**

Førebels sats:

Vilkår:	Kr per daa
Areal avsett til hekkeplass/reirplass	2 000

Miljøtema Kulturmiljø og kulturminne

Aktivitetsområde Setring

3.8 Drift av enkeltseter med mjølkeproduksjon

Tiltaksklasse 4-6 veker

Føremålet med tiltaket er å oppretthalde og stimulere til auka bruk av setrane i fylket. Dette for å ta vare på, vidareføre og vise fram setermiljøet og halde ved like det biologiske mangfaldet som er knytt til denne driftsforma. Føremålet vil gjelde både dei sidene av seterkulturen som er knytt til bygningar, til foredling av mjølka og til stell av landskapet ved beiting og slått.

Føretak som har kyr eller geiter fordelt på to eller fleire setrar, kan berre få eitt setertilskot. Derimot kan føretak som har kyr på ei seter og geit på ei anna, få tilskot for to setrar.

Tilskot kan gjevast til føretak som har heile eller deler av mjølkeproduksjonen på seter i minst 5 veker i sommarhalvåret. Dyra skal mjølkast på setra.

Godkjenning av nye setrar må sjåast i samheng med det som finst av tradisjonell seterkultur på staden. Jord som tidlegare har vore brukt til vanleg jordbruksdrift med heilårs busetnad, skal som hovudregel ikkje godkjennast. Det er med andre ord ein føresetnad at seterområdet er eit tillegg til den daglege gardsdrifta, i eit område der det ikkje er mogeleg eller naturleg å bu heile året.

På ei seter kan det vere fleire seterhus, der ulike føretak driv seterdrift. For at seterdrifta til eit føretak skal definerast som eiga seter og ikkje felleseter, skal det ikkje vere nemneverdig samarbeid med andre føretak om drifta. Kvant føretak skal til dømes ha åtskild husrom til mjølking, med eige mjølkeanlegg og tank.

Førebels sats:

Vilkår	Kr per seter
Seterdrift med mjølkeproduksjon, enkeltseter	30 000

3.9 Drift av felleseter med mjølkeproduksjon

Tiltaksklasse 4-6 veker

Føremålet med tiltaket og regelverk er det same som for tiltak 3.8. Der fleire samarbeider om seterdrifta, skal tilskotet fordelast på tal deltakarar i fellesetra. Deltaking er uavhengig av om søkaren har andel eller ei. Alle som deltek på den same setra, skal føre opp likt tal deltakarar på søknaden. Det skal vere mjølkeproduksjon på setra i minst 5 veker i sommarhalvåret. Dyra skal mjølkast på setra.

Førebels sats:

Vilkår	Kr per seter
Seterdrift med mjølkeproduksjon, felleseter	30 000

3.10 Drift av enkeltseter med foredling

Dette er eit ekstra tilskot til dei som driv seterdrift med mjølkeproduksjon og som også driv med foredling av eiga mjølk ved t.d. ysting og kinning.

Vilkår for å få ekstra tilskot:

1. Det skal bu folk på setra i minst 5 veker om sommaren.
2. Minst 3 kyr eller 12 geiter skal mjølkast på setra kvar dag i minst 5 veker.
3. Mjølka skal vidareforedlast på setra.
4. På setra skal det vere hus for opphald og overnatting, fjøs og rom for handtering av mjølka.
5. Setra skal vere tilgjengeleg for besøk. Dette skal gjerast kjent ved skilting, annonsering, eller på annan måte.
6. Produksjonen må vere godkjent av Mattilsynet.

På seter som får ekstra tilskot, bør vere mogleg å få kjøpt lokalt foredla mjølkeprodukt. Visning av seterkulturen ved t.d. demonstrasjon av tradisjonelle driftsformer som kinning, separering, ysting, ljåslått, kvessing av ljå, hesjing, lauving osv vil vere svært positivt. Grupper som t.d. skuleklasser, kan på denne måten få oppleve seterkulturen ved smak, lukt og eiga deltaking i aktivitetar.

Førebels sats:

Vilkår	Kr per seter
Foredling på enkeltseter med mjølkeproduksjon	20 000

3.11 Drift av felleseter med foredling

Føremålet med tiltaket og regelverk er det same som for tiltak 3.10. Der fleire samarbeider om seterdrifta og foredlinga, skal tilskotet fordelast på tal deltakarar i fellesetra. Deltaking er uavhengig av om søkaren har andel eller ei. Alle som deltek på den same setra, skal føre opp likt tal deltakarar på søknaden.

Førebels sats:

Vilkår	Kr per seter
Foredling på felleseter med mjølkeproduksjon	20 000

Aktivitetsområde: Automatisk freda kulturminne

3.12 Skjøtsel av gravminne

Føremålet med ordninga er å synleggjere automatisk freda kulturminne som ein viktig ressurs for identitet, kunnskap og oppleving.

Tiltaket gjeld gravminne som er synlege på overflata, som ligg på innmark og som ikkje er sterkt skada eller øydelagde. Det er òg ein føresetnad at gravminna er registrerte i minst eitt av følgjande offentlege register:

- Riksantikvaren sin database «Askeladden»
- Økonomisk kartverk
- Møre og Romsdal fylkeskommune sitt arkeologiske arkiv

Det kan gjevast tilskot til inntil 20 gravminne per føretak. Føretaket må ha miljøplan trinn 2, der det går fram korleis gravminna skal skjøttast.

Førebels sats:

Vilkår	Kr per stk
Skjøtsel av gravminne på innmark	1 000

Miljøtema: Avrenning til vassdrag og kyst

Aktivitetsområde: Andre område

3.13 Ingen/utsett jordarbeiding

Føremålet med ordninga er å unngå jordarbeiding om hausten og stimulere til etablering av vegetasjon, for å redusere erosjon og avrenning frå kornareal og areal med eittårig raigras.

Tilskot kan gjevast for kornareal og areal med eittårig raigras, der jordarbeidinga vert utsett til våren.

Søklarane fører opp det arealet det er planlagt å utsetje jordarbeidinga på. Kommunen må varslast om eventuelle endringar frå planen innan 1. november. Denne ordninga kan bli justert i programperioden med ulike satsar, avhengig av erosjonsrisikoen i området.

Førebels sats:

Vilkår:	Kr per daa
Utsett jordarbeiding	100

Miljøtema Utslepp til luft

Aktivitetsområde Miljøvenleg spreieing av husdyrgjødsel

Husdyrgjødsel er ei av dei viktigaste kjeldene til forureining frå landbruket. Føremåla med ordninga er å få ei best mogeleg utnytting av næringsstoffa i den husdyrgjødsla som er tilgjengeleg på kvart enkelt føretak, samstundes som avrenninga av næringsstoff vert redusert, og det vert mindre utslepp av skadelege klimagassar som ammoniakk (NH₃) og lystgass (N₂O) til lufta. Ei effektiv utnytting av husdyrgjødsla vil også redusere behovet for innkjøpt mineralgjødsel i landbruket. Redusert tilførsel av næringsstoff er ei ressurs sak i tillegg til å vere økonomisk og miljømessig gunstig.

3.14 Spreieing i vår/veksts sesong

Den viktigaste årsaka til avrenning av næringsstoff frå jordbruket, i hovudsak nitrogen og fosfor, er gjødselspreieing om hausten eller seint i veksts sesongen når det er lite opptak i plantene. Ei best mogeleg utnytting av næringsstoffa i husdyrgjødsla og minst mogeleg risiko for tap til miljøet omkring, oppnår ein ved spreieing tidleg i veksts sesongen.

Tilskot kan gjevast til føretak som spreier all husdyrgjødsla om våren og etter 1. slått. Tilskot kan gjevast til alt areal der det er spreidd minst 5 kg total-N/daa. Dette svarar til om lag 1,5 tonn blautgjødsel frå storfe eller svin og om lag 0,7 tonn sauegjødsel pr daa. Arealet der det er spreidd husdyrgjødsel skal haustast eller beitast etter siste spreieing.

Siste frist for spreieing av husdyrgjødsel frå føretaket er 10. august. Det kan ikkje spreiaast husdyrgjødsel på noko areal føretaket disponerer etter 10. august.

Førebels sats:

Vilkår:	Kr per daa
Spreieing av all husdyrgjødsel før 10. august	75

3.15 Bruk av tilførselsslangar – tillegg til 3.14

Tap av lystgass er størst i fuktig, tett jord med høgt nitrogeninnhald. Kombinasjon av bæresvak jord, bruk av tungt utstyr, fuktig klima og store mengder husdyrgjødsel gjer at potensialet for lystgasstap er stort i mange område. Bruk av tilførselsslangar i staden for tankvogn for å transportere husdyrgjødsel frå lageret og ut på marka er eit tiltak som kan vere med på å redusere tap av lystgass gjennom redusert jordpakking.

Dette tiltaket er eit tillegg til pkt. 3.14. Det er såleis ein føresetnad at all husdyrgjødsel frå føretaket vert spreidd før 10. august, og at det ikkje blir spreidd husdyrgjødsel på noko areal føretaket disponerer etter 10. august.

Tilskott kan gjevast til føretak som brukar tilførselsslangar i staden for tankvogn for å transportere husdyrgjødsel frå lager og ut på jorda. Tilskott kan gjevast til alt areal som oppfyller vilkåra etter punkt 3.14, og der det er brukt tilførselsslangar med spreieutstyr. Det tilskottsberettiga arealet skal haustast eller beitast etter siste spreieing.

Førebels sats:

Vilkår:	Kr per daa
Tilskott for bruk av tilførselsslangar	75